

Čerminová, Jana

Antonín Bartoněk

In: Fasora, Lukáš; Čermin, Jan; Čerminová, Jana; Hanuš, Jiří; Málíková, Michaela. *Sto tváří, sto příběhů : vybrané osobnosti v dějinách Filozofické fakulty Masarykovy univerzity*. Vydání první Masarykova univerzita, 2020, pp. 189-193

ISBN 978-80-210-9382-9; ISBN 978-80-210-9605-9 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/143102>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Antonín Bartoněk

Národnost: česká

Datum narození: 29. října 1926

Místo narození: Brno

Datum úmrtí: 30. května 2016

Místo úmrtí: Brno

Sociální zařazení: Pocházel z dělnické rodiny. Oženil se s Dagmar Hajdovou, také klasickou filoložkou. Společně měli spolu dvě dcery: Moniku a Dagmar.

Akademické působení

Antonín Bartoněk navštěvoval gymnázium na třídě Kapitána Jaroše, které ukončil maturitní zkouškou v roce 1945. Po znovuotevření českých vysokých škol nastoupil na Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity ke studiu oborů latina a klasická řečtina. Jeho učiteli se staly takové osobnosti jako František Novotný, Ferdinand Stiebitz, Jaroslav Ludvíkovský nebo Josef Vachek. Později si jako třetí obor přidal ještě angličtinu. Studium zakončil v roce 1950 ziskem titulu doktor filozofie.

Od roku 1952 začal působit na své alma mater jako vědecký asistent a o tři roky později se stal odborným asistentem na katedře starověké kultury. V roce 1961 obdržel titul kandidáta věd pro obor klasické filologie a o rok později se habilitoval. V letech 1964–1966 vykonával poprvé funkci vedoucího katedry. V roce 1968 byl jmenován profesorem a o čtyři roky později získal vědeckou hodnost doktora věd. V rozmezí let 1966–1969 působil na postu proděkana. Jednou z jeho myšlenek, které se snažil prosadit, byl volnější způsob studia pro filozofické fakulty. V lednu 1969 se s děkanským řetězem na své hrudi zúčastnil pohřbu Jana Palacha. V letech 1974–1976 zastával podruhé funkci vedoucího domovského ústavu. Po sametové revoluci se angažoval během zavádění reformovaného modelu studia a zároveň se stal členem obnoveného akademického senátu a Vědecké rady FF MU. V čele Ústavu klasických studií stál – s drobnou přestávkou – až do roku 1997. Od roku 2007 působil jako výzkumný pracovník Střediska pro interdisciplinární výzkum starých jazyků a starších fází jazyků moderních při Ústavu klasických studií FF MU. Během své pedagogické činnosti vyučoval předměty jako Historická mluvnice latiny, Historická mluvnice řečtiny, Řecká dialektologie, Řecká mluvnice, Mykénština, Četba Homéra, Řecká lyrika, Kulturní topografie Řecka nebo Jazyky a písma antického Středomoří. Od roku 1990 pravidelně přednášel i na Univerzitě Palackého v Olomouci, kde byl jedním z těch, kdo se zasloužili o obnovení studia klasické filologie. Do penze odešel v roce 2013.

Během vědecké kariéry absolvoval akademické stáže na různých místech Evropy. Jako hostující profesor dlouhodobě přednášel například na Universität Wien, Ruprecht-Karls Universität v Heidelbergu, Karl-Franzens Universität v Grazu, Universiteit van Amsterdam či University of Cambridge. Kratší zahraniční pobyty strávil v Aténách, Benátkách, Neapoli, Heidelbergu nebo Řezně.

Výběr z díla

Ve své vědecké práci se zabýval nejstaršími vývojovými fázemi řečtiny a latiny, starořeckými dialekty, řeckou a mykénskou epigrafikou, řeckou a latinskou syntaxí nebo vznikem řecké abecedy a jejím šířením ve Středomoří. Pozornost věnoval rovněž srovnávání latiny s moderními jazyky nebo uplatnění moderních lingvistických metod v klasických jazycích. Snad nejvýznamnějším se stal jeho výzkum jazyka a kultury mykénské civilizace. Již na počátku vědecké kariéry se mu podařilo přispět k rozluštění lineárního písma B (určil dva znaky z této abecedy a vysledoval podobnost s řečtinou). O tomto tématu publikoval desítky studií a vydal několik monografií. K nejvýznamnějším grécistickým pracím patří *Zur Problematik der phonematischen Wertung der altgriechischen kurzen Diphthonge* (1960), *Vývoj konsonantického systému v řeckých dialektech* (1961), *Development of the Long-Vowel System in Ancient Greek Dialects* (1966), *Chronology of the First Greek Compensatory Lengthening Reexamined* (1968), *Classification of the West Greek Dialects at the Time about 350 B.C.* (1972), *Prehistorie a protohistorie řeckých dialektů* (1987) nebo *Grundzüge der altgriechischen mundartlichen Frühgeschichte* (1991). Z dalších prací věnovaných rozboru klasických jazyků lze zmínit *Koncepce větné modality a možnost jejího uplatnění v latině a řečtině* (1980), *Klasifikace latinských vedlejších vět* (1988), *Different Trends of Development in Latin and Ancient Greek Syntax* (2006), *Graeco-Roman Syntax of Dependent Clauses and their Nominal Equivalents* (2008) či *A Comparative Graeco-Latin Sentence Syntax within the European Context* (2010).

Značná část jeho publikací je zaměřena na mykénologii: *The Linear B Signs 8-A and 25-A2* (1957), *Die syllabischen Schriften des östlichen Mittelmeerraums* (1959), *Monophonemic Diphthongs in Mycenaean* (1963), *Vocalic and Diphthongal Stems of the 3rd Declension in Mycenaean Greek* (1982), *Zur Datierung der Linear-B-Texte aus dem Palastarchiv in Knossos* (1983), *Mycenaean Vocabulary in a Morphological Classification* (1992), *Il miceneo ed il greco alfabetico* (1995). Sepsal také první komplexní encyklopedii mykénské řečtiny *Handbuch des mykenischen Griechisch* (2003), kterou vydal v Heidelbergu a za ni získal zlatou medaili Masarykovy univerzity.

Neméně důležité jsou i práce vzešlé z vlastních pedagogických potřeb. Výjimečnou pozici zaujímají vysokoškolská skripta *Latina pro posluchače filologických oborů*, která se od roku 1959 dočkala více než deseti vydání. Spolu s Evou Kamínkovou a Bohumilou Mouchovou sestavil *Cvičebnici latinské syntaxe* (1973). V roce 2011 pak vyšel výbor *Chrétomatie starořeckých nářečních nápisů* určený pro studenty klasické řečtiny a obohacený o překlady a komentáře.

Kromě odborné publikační činnosti se Antonín Bartoněk věnoval také popularizaci kultury a poznatků o společnostech antického Středomoří: *Zlatá Egeis* (1969), *Odysseové na mořích historie* (1976), *Světém starých Řeků* (1977), *Zlaté Mykény* (1983). Společně se svou manželkou sestavil i řadu turistických průvodců jako *Řecko - Turecko - Kypr* (1985), *Itálie* (1988), *Řecké ostrovy* (1998).

Ocenění vědeckou komunitou

Profesor Bartoněk patřil ve svém oboru k velmi uznávaným a oceňovaným vědcům nejen v domácím prostředí, ale i v zahraničí. V roce 1976 získal Cenu děkana FF, o pět let později stříbrnou medaili FF a v roce 1986 zlatou medaili FF. Byl členem různých mezinárodních organizací, např. Comité International Permanent des Études Mycéniennes v Paříži, Görres-Gesellschaft v Mohuči, londýnské Societas Linguistica Europaea, Societa Italiana

di Glottologia v Římě, Societas Romanista Brasileira, Société Internationale de Mycéniologie. Působil v české komisi UNESCO a v poradním sboru pro jazyk a literaturu při Akreditační komisi ČR. Zasedal v redakčních radách odborných časopisů *Minos* (Salamanca), *Eirene* (Praha), *Listy filologické* (Praha) a *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity – řada archeologicko-klasická* (později vydávaný jako *Graeco-Latina Brunensia*) (Brno). V roce 2006 obdržel Cenu města Brna za oblast společenských věd.

V devadesátých letech se zasazoval o reorganizaci výuky humanitních předmětů na gymnáziích. Spolu s dalšími sestavil studijní plán pro novodobá klasická gymnázia.

Veřejná činnost

V roce 1948 vstoupil do KSČ, ve fakultním výboru KSČ se stal referentem pro práci v ČSM. Roku 1970 mu bylo ukončeno členství pro pasivitu. Od té doby se profiloval jako osoba bez politické příslušnosti. Na začátku 70. let se v souvislosti s kádrovými prověrkami jeho pozice na FF stala nejistou, ovšem nakonec zůstal na fakultě zaměstnán i nadále.

Evaluace

Antonín Bartoněk patřil ke světově uznávaným odborníkům v oblasti klasické filologie a mykénologie. Kromě vědecké činnosti byl aktivní také v organizaci vědeckého života. Angažoval se v problematice studia humanitních oborů na vysokých školách a usiloval o opětovné zavedení klasického vzdělání do osnov gymnázií.

Ohlasy

Mnohaleté působení profesora Antonína Bartoňka na filozofické fakultě (61 let) zanechalo nerasmazatelnou stopu v životech mnoha jeho kolegů a studentů, které dokázal inspirovat, nadchnout pro vědu i odborně vést. Jeho nezdolná energie ho nepouštěla ani ve vysokém věku. Když jsme si s kolegy stěžovali na konci semestru, že už jsme strašně unavení, říkával s úsměvem: „*Já už jsem taky trochu unaven, ale asi to bude tím, že tohle je můj 102. semestr na této fakultě.*“ \ [Daniela Urbanová](#)

Ať už však jeho pracovní zařazení či funkce byly jakékoliv, pan profesor byl vždy především skvělým pedagogem. Neuvěřitelně inspirativním, téměř hrdoukem vědění, jehož znalosti a uvažování nás všechny neustále uváděly v úžas. Být po jeho boku členem komise pro státní zkoušku vždy znamenalo odnést si něco nového, neboť pan profesor i při zkoušení dokázal jakoby mimochodem zúčastněným odkrývat netušené obzory – lhostejno či v latině nebo řečtině, jichž se zkoušení týkalo, nebo němčině, angličtině anebo v úplně jiném indoevropském jazyce, který právě panu profesorovi vytanul na mysl. Pan profesor nebyl ovšem jen mimořádný vědec, pilný zaměstnanec a podnětný examinátor, ale byl současně i nad jiné trpělivý a citlivý patron svých svěřenců. Zajímal se o studenty, o jejich vítězství a pády. Do nedávna, kdy jsem s ním hovořila naposledy, byl s to jmenovat jednotlivé ročníky absolventů – u žen jejich jména dívčí i ta po sňatku, u chlapců, kterému fandili fotbalovému mužstvu apod. V každém z nás zkrátka viděl člověka hodného své pozornosti, osobu hodnou zapamatování. Velmi bych se zpronevěřila úkolu zavzpomínat na pana profesora Bartoňka, kdybych opomněla zmínit, že byl i nadšeným popularizátorem své vědy. Nevynechal

žádnou příležitost předat komukoliv střípek znalostí o milovaném Řecku. Přitom tak činil noblesně, bez jakéhokoliv náznaku, že snad poučuje nevzdělané hordy. O tom svědčí kromě řady poutavých knih i chvíle, kdy jej jako proslulého mykénologa žádali o konzultaci zájemci o určení úlovku sobotní houbařské výpravy. Pan profesor nikdy neztratil svůj vlídný, široký úsměv a jistě stále znovu trpělivě opakoval, že Pausaniás sice spojoval název Mykén s houbou – řecky *ὁ μύκης* –, a snad i dodal obě verze příslušné části mýtu. Nakonec však rozumně konstatoval, že mykologii, jež je odvozena od stejného řeckého *ὁ μύκης*, rozumí jen nedostatečně, a předal telefonní číslo na příslušnou poradnu. \ [Irena Radová](#)

Jako učitel [...] poutal své žáky ažačky spolehlivými, a proto i přesvědčivými vědomostmi a vládl přitom osobním kouzlem, jakému se těžko odolávalo. Svědectví o tom dodnes rádi vydávají zástupci všech generací, jež jeho školou, zejména latinského jazyka, prošli. Schopnosti badatele a systematika lingvistické vědy zde došly svého zvláštního derivátu: tento učitel si snad až do svých posledních chvil pamatoval všechny studenty a studentky všech ročníků, kteří kdy za ta dlouhá léta sedávali v jeho posluchárnách (a věděl dokonce, kdo kde a vedle koho seděl i sedával, odkud byl a kdo byli jeho rodiče nebo sourozenci). Tato pozornost k osudům jiných svědčí o vysoké lidské kvalitě svého nositele. \ [Jana Nechutová](#)

Když 30. května 2016 profesor Antonín Bartoněk zesnul, zaskočil tím snad všechny, kdo jej znali. Ač mu do 90. narozenin chybělo jen 5 měsíců, díky své vitalitě a schopnosti empatie, dokonalé informovanosti o nejčerstvějších novinkách v klasické filologii i myšlenkové svěžesti, kterou vkládal do svých článků i knih, vytvořil dojem, že tu bude stále. \ [Václav Blažek](#)

Když jsem přišel z vojny, dozvěděl jsem se, že dva Angličané vyluštili mykénské písmo z druhého tisíciletí před Kristem, tzv. lineární písmo B. Protože to bylo něco nového a já byl mladý, začal jsem se po tom pít a na podnět profesora Stiebitze to také studovat. V roce 1957 jsem pak ve fakultním sborníku publikoval anglicky článek o mykénštině. Netušil jsem vůbec, že se náš sborník může dostat až do britské archeologické školy v Athénách. Odtud mi pak jeden z obou rozluštitelů písma John Chadwick napsal a pozval mě do Londýna na konferenci o mykénologii. Domníval se, že jsem nějaký starší vážený profesor. Měl jsem tehdy štěstí, protože jsem se tak dostal do nejlepší společnosti mykénologů, a získal dobrý výchozí bod pro uplatnění ve svém oboru. \ [Antonín Bartoněk o tom, proč se začal zabývat mykénštinou](#)

Prameny a literatura

Antonín Bartoněk. [online]. [cit. 29. ledna 2018]. Dostupné z: <<https://is.muni.cz/auth/osoba/2096#cv>>.

BARTONĚK, Antonín – POVOLNÝ, David. *Latina by si zasloužila významnější postavení* [online]. 2010. [cit. 10. února 2019]. Dostupné z: <<https://www.online.muni.cz/veda-a-vyzkum/1785-bartonek-latina-by-si-zaslouzila-vyznamnejsi-postaveni>>.

BLAŽEK, Václav. Antonín Bartoněk (29. 10. 1926 – 30. 5. 2016). *Auriga. Zprávy Jednoty klasických filologů*, 2017, roč. 59, č. 1, s. 69–87.

Ceny Města Brna. prof. PhDr. Antonín Bartoněk, DrSc. [online]. [cit. 10. února 2019]. Dostupné z: <<https://www.brno.cz/obcan/vyznamne-osoby-a-vyroci/ceny-mesta-brna/?pg=detail&idosobnosti=514>>.

NECHUTOVÁ, Jana. Antonín Bartoněk (29. 10. 1926 – 30. 5. 2016). *Časopis Matice moravské*, 2016, roč. 135, č. 2, s. 520–521.

- POŘÍZKOVÁ, Kateřina. K osmdesátinám profesora PhDr. Antonína Bartoňka, DrSc. *Auriga – Zprávy Jednoty klasických filologů*, 2007, roč. 49, s. 82–84.
- RADOVÁ, Irena. Profesor Antonín Bartoněk zemřel. *Universitas*, 2016, č. 2, s. 70–71.
- Redakční rada Listů filologických. Kalendárium. *Listy filologické*, 2006, roč. 129, 3–4, s. 400.
- URBANOVÁ, Daniela. Rozloučení s Antonínem Bartoňkem, emeritním profesorem Ústavu klasických studií. *Graeco-Latina Brunensia*, 2016, roč. 21, č. 2, s. 7–9.